

Pääministeri Petteri Orpon hallitus

AI FI 39/2023
29.29.8.2023

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

AMNESTY INTERNATIONAL SUOMEN OSASTO

Hietaniemenkatu 7 A
00100 Helsinki
P: 09 8562 0600
E: amnesty@amnesty.fi
W: amnesty.fi

Budjettiriihi: Ihmisoikeuksista leikkaaminen tulee Suomelle kalliiksi

Arvoisat ministerit,

Hallituksen ensimmäinen budjettiriihi on ihmisoikeuksien kannalta merkittävä, sillä talousarviossa konkretisoituvat paitsi hallitusohjelmassa linjatut poliittiset tavoitteet, myös sitoutuminen perus- ja ihmisoikeuksiin. Julkisten menojen kohdentaminen on erityisen tärkeää yhteiskunnan kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevien ihmisten oikeuksien kannalta.

Hallituksen tavoitteena on julkisen talouden tasapainottaminen. Tuomme tässä kirjeessä esille, että leikkaukset eivät välttämättä tuo toivottuja säästöjä – varsinkaan pitkällä aikavälillä. Keskitymme kahteen teemaan: sosiaaliturvaan sekä turvapaikanhakijoiden, pakolaisten ja paperittomien oikeuksiin.

Heikoimmassa asemassa oleviin kohdistuvat sosiaaliturvaleikkaukset ovat kalliita pitkällä aikavälillä

Hallitus tavoittelee säästöjä lukuisilla sosiaaliturvaleikkauksilla, kuten työttömyysturvan tiukennuksilla, toimeentulotuen ja asumistuen leikkauksilla, sekä jäädyttämällä useiden etuuksien indeksikorotukset.

Monet leikkauksista kohdentuvat heikoimmassa asemassa oleviin, kuten köyhyys- ja syrjäytymisriskissä oleviin lapsiperheisiin. Sen lisäksi, että lapsiperheköyhyyden lisääntyminen aiheuttaa inhimillistä kärsimystä, se myös heikentää julkista taloutta. [Tutkimuksesta](#) tiedetään, että lapsiperheköyhyyden vähentäminen säästää julkisia kustannuksia pienentämällä muun muassa lastensuojelun ja erikoissairaanhoidon kuluja. Lapsiperheköyhyyden riskiä lisäävien leikkausten tuottama säästö näyttäytyy siten kyseenalaisena.

Ehdotetut kiristykset maahanmuuttopolitiikkaan eivät tehosta menettelyä tai säästä kustannuksissa

Hallituksen tavoittelema maahanmuuttopolitiikka ei vähennä kustannuksia – päinvastoin. Sipilän hallituskaudella tehdyt lukemattomat [samanaikaiset ja peräkkäiset ulkomaalaislain muutokset](#) lisäsivät uusintahakemuksia, muutoksenhakua ja paperittomuutta. Muutosten keskiössä oli menettelyn tehostaminen, ei maahanmuuttaneiden perus- ja ihmisoikeudet. Todellisuudessa ihmisoikeuksista poikkeaminen on tullut hyvin kalliiksi.

Kansainvälisen suojelun oleskelulupien pituuden lyhentäminen minimiin ja toisaalta pysyvän oleskelun ja kansalaistamisen edellytysten tiukentaminen johtaa useampiin jatkolupahakemuksiin lisäten byrokratiaa ja kustannuksia. Hallitus aikoo myös evätä paperittomina eläviltä pääsyn välttämättömiin terveydenhuoltopalveluihin. Suunnitelman ei ole osoitettu tuottavan säästöjä. Päinvastoin, kun pääsy välttämättömiin kiirettämiin palveluihin evätään, lisääntyy kiireellisten ja kalliimpien palveluiden tarve.

Hallituksella olisi myös keinoja todellisuudessa säästää maahanmuuton kustannuksissa. [Tutkimuksen](#) mukaan Suomessa ilman oleskeluoikeutta olevien kertalaillistamisen säästäisi merkittävästi vastaanoton ja pidemmällä tähtäimellä myös muissa turvapaikkakustannuksissa.

Ihmisoikeusvaikutusten arviointi on keskeinen talouspolitiikan väline

Velvollisuus ihmisoikeuksien turvaamisesta perustuu kansainvälisiin ihmisoikeusnormeihin ja Suomen perustuslakiin. Velvoitteen toteutuminen edellyttää, että hallitus [hahmottaa ennalta toimiensa ihmisoikeusvaikutukset](#). Vaikutusarvioinnissa tulee huomioida päätösten vaikutukset ihmisoikeuksien toteutumiseen lyhyellä ja pitkällä aikavälillä. Kannustamme hallitusta turvaamaan budjetissa ihmisoikeuksien toteutumista muun muassa seuraavin toimenpitein:

- 1. Lainsäädäntö- ja budjettiesityksistä tehdään kattavat ihmisoikeusvaikutusten arvioinnit**, jotka sisältävät muun muassa lapsi-, sukupuoli-, ja vammaisvaikutusten arvioinnit.
- 2. Hallitus arvioi eri esityksensä yhteis- ja kokonaisvaikutukset perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen.** Hallitus takaa lainvalmisteluun riittävästi aikaa ja varmistaa, että lakiesityksillä ei ole kielteisiä yhteisvaikutuksia ihmisoikeuksien toteutumiseen. Lausuntoja kerätään laaja-alaisesti ja niiden antamiselle varataan riittävän pitkä aika.
- 3. Perus- ja ihmisoikeuksiin kohdistuvat heikennykset pyritään lähtökohtaisesti välttämään ja niille etsitään muita vaihtoehtoja.** YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan yleissopimuksen 2 artikla kieltää oikeuksien toteuttamisessa jo saavutetun tason heikentämisen.
- 4. Mikäli tehdään leikkauksia, on varmistettava, etteivät ne kasaudu haavoittuvassa asemassa oleville, eivätkä kohdistu oikeuden ydinalueelle.** Jos leikkaus on laaja-alainen ja kohdistuu myös haavoittuvimmassa asemassa oleviin muiden ohella, **otetaan käyttöön kohdennettuja toimia, joilla kielteisiä vaikutuksia haavoittuvimmassa asemassa oleviin poistetaan.**
- 5. Yhteiskunnan haavoittuvimmassa asemassa oleviin kohdistuvat sosiaaliturvaleikkaukset perutaan.** Tällaisia ovat muun muassa viimesijaiseen toimeentulotukeen kohdistuvat tiukennukset ja työttömyysturvan lapsikorotusten poistaminen.
- 6. Merkittävät perus- ja ihmisoikeuksien heikennykset perutaan, kuten paperittomina elävien pääsyn epääminen välttämättömiin terveyspalveluihin.**
- 7. Perutaan muutokset, joilla tavoitellaan turvapaikanhakijoiden määrän vähentämistä ja turvapaikkamenettelyn tehostamista oikeusturvaa heikentämällä.** Turvapaikkapolitiikan lähtökohtana on oltava oikeus hakea turvapaikkaa ja oikeusturvan toteutuminen.
- 8. Suunnitelmat muuttaa kansainvälinen suojelu luonteeltaan väliaikaiseksi ja tiukentaa pysyvän oleskelun edellytyksiä perutaan.** Lupaprosessien monimutkaistuminen ja piteneminen kuormittavat niin prosessissa olevia ihmisiä kuin viranomaiskoneistoa aiheettomasti.

Ystävällisin terveisin,

Niina Laajapuro
Ihmisoikeustyön johtaja, Amnesty International Suomen osasto

Lisätietoja antavat:

Mariko Sato, talous- ja sosiaali-oikeuksien asiantuntija

Pargol Miraftabi, oikeudellinen asiantuntija